

Expedícia

Môj ľúbostný príbeh

Bea Uusma

absynt

BEA UUSMA
Expedícia
(Môj ľúbostný príbeh)

Text © Bea Uusma
Design © Lotta Kühlhorn
Zo švédskeho originálu *Expeditionen: min kärlekshistoria*
First published by Norstedts, Sweden, in 2013
Published by agreement with Norstedts Agency

Preklad: Simona Jánošková
Redakcia textu: Ján Púček
Jazyková úprava textu: Hana Brunovská
Obálka a sadzba: Matúš Lelovský
Grafický dizajn: Lotta Kühlhorn

Za finančnú podporu ďakujeme Swedish Art Council

Vytlačila Tlačiareň Finidr s. r. o.

Vydalo Vydavateľstvo Absynt v roku 2018
ako svoju 67. publikáciu

Vydavateľstvo Absynt s.r.o.
Moyzesova 925/53, 010 01 Žilina

vydavatelstvo@absynt.sk
www.absynt.sk

ISBN 978-80-8203-026-9

absynt

Expedícia

Môj úboštný príbeh

Bea Uusma

Preložila
Simona Jánošková

Obsah

1.

Môj ľubostný príbeh

Andréeho expedícia

a ja

- s. 5 -

2.

Na súši

Na okraji Severného ľadového
oceánu, na pláži vo farbe

- s. 21 -

3.

Vo vzduchu

Na ceste k arktickému
nakopenému ľadu

- s. 45 -

4.

Na ľade

Tam, kde nik nebol a kde nik

nevrhá tieň

- s. 65 -

5.

Nezvestní

Pozostalí, ktorí ostali
bez odpovede

- s. 99 -

6.

Nájdení

Členov expedície neplánovane
nájdu a moje pátranie vstúpi
do novej fázy

- s. 107 -

7.

Ich slovami

Správy zo zvetraných denníkov

- s. 129 -

8.

V telách

Neznámy protokol

- s. 183 -

9.

Stopy

Hľadám zlomky, ktoré by som
mohla analyzovať

- s. 207 -

10.

Výlety

Veci, čo som spravila a možno
neskôr oľutovala

- s. 229 -

11.

Posledné dni

Skladám puzzle

- s. 247 -

12.

Ľadový ostrov

Konečne dorazím na miesto

- s. 263 -

13.

Nemôžem Ťa nasledovať

Ľúbostný príbeh s tragickým
koncom

- s. 279 -

Pramene s. 308

Fotografie s. 313

Obrázky s. 313

Všetko v tejto knihe je pravda. Všetko sa naozaj stalo.

Okrem strán 271 a 272

1. Môj
ľúbostný
príbeh

Neznášam, keď musím mrznúť. Prepadá ma panika už len pri pomyslení na to, že vonku fučí a ja nemám rukavice. Keď teplota klesne pod nulu, najradšej ani nevytiahnem päty z domu. Keďysi som sa živila ilustrovaním. Potom som vyštudovala medicínu. Deťom kupujem hrubé ponožky, aby ani ony nemrzli. Celé hodiny sa kúpem vo vani. Nakladám umývačku riadu. A nechce sa mi. Mám električku, bránový kód a fixnú hypotéku. Mám diár a zoznam skladieb na behanie, ale už pätnásť rokov dennodne snívam o opustenom ostrove, o bielom čriepku v Severnom ľadovom oceáne. Nebýva tam jediná živá duša a celý ho pokrýva ľadovec. Steny ľadovca sa kolmo zvažujú do vody a pripomínajú útesy. Prezývajú ho aj *Ostrov nedostupnosti*, pretože je stále obkolesený plávajúcim ľadom. Vycestovala som tam trikrát, ale zakaždým sme sa tesne pred dosiahnutím cieľa museli otočiť, lebo nám hrozilo, že sa loď zasekne a rozsekajú ju obrovské mätovozelené ľadové kryhy. Na ostrove nič nerastie, ale na južnom cípe je úzka kamenistá pláž s holou zemou, akýsi malý pás pevniny vytrčajúci do oceána. Nič tam nie je, iba drvený kameň, štrk a akési naplavené drevo; a práve na túto pláž chcem, vlastne nie, nechcem – ja tam musím ísť.

Pätnásť rokov snívam o tejto pláži. Musím tam ísť, hoci neviem, čo spravím, keď sa tam konečne ocitnem. Keď sa ocitnem na Bielom ostrove.

V POLOVICI DEVÄTĎESIATYCH ROKOV som sedela v kresle na jednej nudnej oslave. Vytiahla som z police knihu *S Orlom k pólu. Andréeho polárna expedícia v roku 1897* (Med Örnén mot polén. Andréés polarexpedition år 1897). Začítala som sa. Vzápätí som sa zdvihla a odišla aj s knihou. Odvtedy ju mám v knižnici. Vyše pätnásť rokov sa od Andréeho expedície nemôžem odpútať: od troch nezvestných Štokholmčanov, po ktorých sa zľahla zem, keď sa vybrali balónom na severný pól. O tridsať rokov sa pod ľadom na odľahlom ostrove v Severnom ľadovom oceáne našli zvyšky ich posledného táboriska. Tri kostry a malý stan roztrhaný na franforce. Čím viac viem o ich príbehu, tým je reálnejší, ako čiernobiela fotografia, ktorá postupne nabera farby.

Polárna história je plná hrdinských výprav. Koncom devätnásteho storočia, keď boli Arktída a Antarktída ešte bielymi flákmi na mape, akoby sa roztrhlo vrece s odvážnymi mužmi, ktorí sa rozhodli vykročiť do neznáma. Drsných mladíkov s bradami pokrytými srieňom – Nansena, Amundsena či Nordenskiölda po ich hrdinských výkonoch a po návrate z výprav povýšili na národných hrdinov. Kráľovské medaily. Šťastné konce. To sa o Andréeho expedícii povedať nedá. S odstupom času je nad slnko jasnejšie, že bola od začiatku odsúdená na neúspech.

Pár týždňov po oslave som zašla do Göteborgu. V dedinke Gränna som sa zastavila v Andréeho múzeu. Keď som prvýkrát uvidela skutočné vybavenie členov expedície, niečo sa so mnou stalo. Prechádzala som sa okolo vitrín a hodiny som zízala na konzervy s odtlačkami zubov ľadových medvedov či podomácky opravené sane. V aute na štátnej ceste 40 som upierala zrak na

cestu, ale nedokázala som prestať myslieť na to, čo som videla. Vyhovárala som si to, ale cítila som sa ako upír, ktorý prvýkrát ochutnal ľudskú krv. Bola to *moja* expedícia.

Vrátila som sa do múzea. V antikvariáte som si nakúpila knihy o Andréého expedícii. Niečo som hľadala, ale nevedela som, čo presne. Tušila som len toľko, že musím preniknúť čo najhlbšie *do* expedície. Keď už sa nedalo kúpiť viac kníh, pustila som sa do pôvodných spisov z konca devätnásteho storočia z archívu múzea: od Andréého hotelových účtov, zoznamov objednávok, poslednej vôle a protokolu o vyšetrovaní námornej nehody po srdcervúce, husto popísané ľúbostné listy a súkromné správy na zadných stranách fotografií. Prezerala som si malé nepodarené žiacke kresby psov, ale nemala som poňatia, čo vlastne hľadám. Napriek tomu som pokračovala. Najmladší člen expedície bol v čase zmiznutia čerstvo zasnúbený. Stretla som sa s jeho pozostalými aj s pozostalými jeho snúbenice. Kráčala som v stopách troch účastníkov výpravy, listovala som v matričných knihách, katalógoch s adresami nehnuteľností i Rotemanskom archíve (register obyvateľov Štokholmu v rokoch 1878 – 1926, pozn. prekl.). Navštívila som domy, kde bývali. Schodiská.

Je tu jedna záhada, ktorú doposiaľ nik nevyriešil: príčina ich úmrtia. Je to ako lekárska detektívka: 11. júla 1897 o 13:46 vzlietne zo Špicbergov balón Orol a zmizne z dohľadu v oblakoch na severe. O štyri dni sa vráti jeden poštový holub a k pobrežiu sa doplaví niekoľko plavákov. Tridsaťtri rokov je ticho. Telá členov expedície sa nájdu celkom náhodou na opustenom Bielom ostrove (Kvitøya) v Arktide v roku 1930. V tábore sa objavia aj denníky, kde píšu, ako už tri dni po štarte núdzovo pristáli s netesniacim balónom uprostred súvislého arktického ľadu a ako tri mesiace, sústavne premočení a uzimení, vlečú po ľade sane s vyše stokilovým nákladom, aby sa vrátili na pevninu. Keď však po osemdesiatšedemdnovom nadľudskom vypätí dorazia na pevninu na Bielom ostrove, poznámky sa končia. Majú slušné zásoby jedla, teplé oblečenie, funkčné pušky a niekoľko debien munície. Všetci traja účastníci výpravy však zahynú a nestihnú si ani zbaliť sane.

Podarilo sa zrekonštruovať strany z denníka, ktoré zamrzli na Bielom ostrove, takže text sa dá prekvapivo stále prečítať. Filmové rolky, ktoré našli v tábore, sa dali vyvolať, hoci vyše tri desaťročia ležali pod snehovou pokrývkou. Napriek zápiskom a fotografiám sa nikomu nepodarilo vyriešiť záhadu, čo sa im skutočne stalo. Len čo sa ocitli na pevnine, niečo sa im prihodilo, toto niečo však nespomínajú. Od roku 1897 sa spisovatelia, novinári, lekári a polárni výskumníci predbiehajú v objasňovaní ich úmrtia, no zatiaľ nikto nepredložil teóriu, ktorá by sa dala vedecky dokázať.

V ČOM SPOČÍVA ZÁHADA?

TOTO VIEME:

1. Traja účastníci Andréeho expedície – Salomon August Andrée, Nils Strindberg a Knut Frænkel – dorazia na Biely ostrov (Kvitøya) 5. októbra 1897. Prvý raz po troch mesiacoch rozložia stan na pevnine. Blíži sa polárna noc – jedna dlhá noc, ktorá trvá štyri mesiace. Pravdepodobnosť, že by ich zachránili v tomto období, je mizivá. Musia prezimovať na pobreží, lebo na Bielom ostrove, ktorý nie je ani len zaznačený na mape, by po nich nikto nepátral. Na jar sa vydajú ku skladiskám s proviantom, ktoré vopred umiestnili pozdĺž severného pobrežia Špicbergov, a dúfali, že ich skôr či neskôr nájdu.

2. *Nie je nemožné* prežiť zimu na opustenom ostrove tisícštyristo kilometrov severne od polárneho kruhu. Andrée dobre vie, že nórski polárnici Nansen a Johansen prezimovali dva roky predtým v biednom prístrešku na ostrove Zem Františka Jozefa, ktorý leží v rovnakej časti Arktídy na takmer rovnakom stupni severnej zemepisnej šírky ako Biely ostrov (Nansen a Johansen mali preležaniny, lebo ležali bok po boku celú zimu na jednom mieste, ale keď sa vrátili do civilizácie, Nansen pribral desať kíľ a Johansen šesť).

3. Andréeho expedícia má dostatok jedla i vody, aby úspešne prezimovala. Okrem konzerv a sušeného jedla nechýba ani mäso z ulovenej zveri (ľadových medveďov, tuleňov fúzatých a vtákov, najmä ľadových čajok). Počítajú s tým, že mäso im vystačí na celú polárnu noc. Varič značky Primus je skonštruovaný tak, aby roztápal sneh na pitnú vodu a popritom zohrieval jedlo. Keď v roku 1930 objavili tábor, vo variči bol ešte stále fotogén. Skúšali ho po tridsiatich troch rokoch na Bielom ostrove a stále fungoval. V tábore sa tiež našlo vyše sto škatuliek zápaliek.

4. Okrem vecí, ktoré mali na sebe, bolo v tábore aj množstvo teplých rezervných kusov: vlnených svetrov, vrchného ošatenia, ušianok, rukavíc, ponožiek

a čižiem. Mali stan, dve pasce na ľadové medvede, deky a spací vak zo sobej kožušiny.

5. Mali lieky, tri funkčné pušky a hľbu munície.

JE NEJASNÉ, ČO NASLEDOVALO,
ALE TOTO JE ISTÉ:

1. 6. októbra vypukne snehová búrka.

2. 7. októbra, po dvoch nociach na ostrove, presunú stan do závetria k nízkemu útesu, stopäťdesiat metrov od brehu. Pozbierajú naplavené drevo roztrúsené po pobreží a poukladajú ho na hromadu. Plánujú postaviť prístrešok na prezimovanie.

3. 8. októbra musia pre búrku ostať v stane. Na Bielom ostrove trávia tretí deň. Andrée si už nerobí poznámky.

4. Nevedno, koľko času prejde, ale niečo zapríčiní smrť najmladšieho člena expedície Nilsa Strindberga. S istotou možno povedať, že *minimálne* jeden člen výpravy ešte žije, lebo niekto pochová Nilsa v štrbine v útese a zasype ho kameňmi. Andrée ani Frankæľ však túto udalosť v denníku nespomínajú.

5. Nevedno, či Andrée a Frankæľ zomrú naraz. Nevedno, či jeden zomrie a druhý prežije. Ani jeden z nich nie je pochovaný.

Ako zahynuli?

Prečo zahynuli?

Čo sa im stalo?

